

УДК 347.9:316.334.2(477+4)

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.34>**Бортник Н.П.**

*доктор юридичних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри адміністративного та конституційного
права факультету Морського права
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
ORCID ID: 0000-0002-3030-406X*

Дубова К.О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри морського та господарського права
факультету Морського права
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
ORCID ID: 0000-0002-1098-9620*

МЕДІАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ І ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНФЛІКТІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сучасна правова система України перебуває у стані глибокої трансформації, що зумовлена і внутрішніми соціальними викликами, і зовнішнім впливом європейської інтеграції. Однією з найбільш відчутних проблем залишається перевантаженість судів, затягування процесів розгляду та низький рівень довіри громадян до судової влади. У цьому контексті зростає потреба у пошуку альтернативних форм вирішення спорів, здатних не лише зменшити навантаження на судову систему, а й сприяти відновленню суспільної довіри до правосуддя. Медіація постає одним із таких інструментів, оскільки дозволяє вирішувати конфлікти на засадах добровільності, партнерства та діалогу, що відповідає сучасним тенденціям розвитку правової культури.

Науковий інтерес до медіації поступово зростає в українському академічному середовищі. У працях сучасних дослідників розгля-

даються й окремі аспекти нормативного регулювання медіації, і питання її практичного впровадження в національну правову систему [1; 2]. Водночас у наявних дослідженнях бракує комплексного аналізу медіації саме як багатовимірного явища, що поєднує юридичні, соціальні та етичні виміри. Недостатньо вивченими залишаються проблеми формування професійної підготовки медіаторів, інституційної підтримки цієї практики та узгодження українських підходів з європейськими стандартами [3].

Відтак, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю ґрунтовного теоретичного та практичного осмислення медіації як інноваційного механізму врегулювання спорів і трансформації конфліктів у правовій системі України. Її дослідження важливе не лише з точки зору оптимізації судового навантаження, але й у ширшому контексті формування культури діалогу, гуманізації право-

суддя та інтеграції України у європейський правовий простір.

Стан дослідження проблеми. Проблема медіації у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі активно розвивається протягом останніх десятиліть. У працях українських правників наголошується на потребі формування цілісної концепції альтернативного вирішення спорів та поступового закріплення медіації як повноцінного правового інституту [1]. Значна увага приділяється також соціальним і культурним аспектам цього явища, адже ефективність медіації безпосередньо залежить від рівня правової культури суспільства та готовності громадян до використання діалогу як інструменту врегулювання конфліктів [2].

Європейські дослідники підкреслюють міждисциплінарний характер медіації, розглядаючи її не лише як юридичний інструмент, але й як соціально-психологічний процес, що сприяє трансформації конфлікту та формуванню нової культури правосуддя [3]. Водночас в українському контексті досі бракує праць, які б системно поєднували аналіз законодавства, вивчення європейського досвіду та дослідження практичних проблем впровадження медіації [4].

Невирішеними залишаються питання визначення чітких стандартів підготовки медіаторів, унормування їхньої професійної діяльності, а також інституційної інтеграції медіації у систему правосуддя. Відтак науковий інтерес потребує зміщення від загальнотеоретичних дискусій до практичних рекомендацій, здатних забезпечити сталий розвиток медіації в Україні. Саме цим обумовлюється актуальність цієї статті, яка має на меті заповнити окреслені прогалини.

Метою цієї статті є комплексне дослідження медіації як інноваційного механізму врегулювання спорів та трансформації конфліктів у правовій системі України, а також визначення шляхів її ефективної інтеграції в національну правову практику з урахуванням європейського досвіду. Стаття прагне

поєднати теоретичний аналіз із практичними рекомендаціями, спрямованими на підвищення доступності правосуддя, формування культури діалогу та зміцнення суспільної довіри до судової системи. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання:

- здійснити теоретичне осмислення медіації як правового, соціального та комунікативного інструменту врегулювання спорів;
- проаналізувати чинне законодавство України у сфері медіації та виявити нормативні прогалини;
- провести порівняльно-правовий аналіз моделей медіації у країнах Європейського Союзу, визначивши ключові фактори успішного застосування;
- окреслити проблеми професійної підготовки медіаторів, правової культури та інституційної підтримки;
- запропонувати шляхи вдосконалення законодавства та створення ефективної інституційної інфраструктури медіації в Україні.

Реалізація цих завдань дозволяє забезпечити цілісне розуміння медіації як багатовимірного інституту та визначити пріоритети її розвитку в українській правовій системі.

Виклад основного матеріалу. Медіація в Україні сьогодні перебуває на етапі активного становлення як правовий, соціальний та комунікаційний інститут врегулювання спорів. Аналіз чинного законодавства та практики його застосування засвідчує наявність певних базових механізмів, які формують правову основу медіації, однак ці норми залишаються недостатньо деталізованими. Закон України «Про медіацію» № 5207-VI закріплює принципи добровільності, конфіденційності та нейтральності медіаційного процесу, проте його положення не завжди забезпечують чіткі процедури для різних категорій спорів, що обмежує ефективність практичного застосування [5]. Подібні висновки підтверджує і сучасна наукова література, де наголошується на міждисциплінарному характері медіації та потребі її системного впровадження в національну практику [6].

Важливим викликом є нерівномірність професійної підготовки медіаторів. Нині навчання здійснюється різними установами та громадськими організаціями, що призводить до фрагментарності підходів і відсутності єдиних стандартів сертифікації. Це ускладнює формування єдиного професійного простору та знижує довіру до якості наданих послуг. Водночас відчутним є зростання зацікавленості у правничій спільноті: медіація поступово інтегрується в академічні програми університетів, а на рівні правничих асоціацій ведуться дискусії щодо запровадження національного реєстру медіаторів.

Інституційна підтримка медіації в Україні перебуває на початковому етапі. Хоча вже існують окремі пілотні проекти створення медіаційних центрів при судах, вони мають локальний характер і не забезпечують рівного доступу до послуг у масштабах країни. У більшості випадків ініціативи розвиваються завдяки зусиллям громадських організацій та міжнародних програм технічної допомоги. Це свідчить про те, що державна політика у сфері медіації ще не набула системного характеру.

Окремої уваги заслуговує питання правової культури. Попри певне поширення інформації про медіацію, рівень суспільної довіри до цього механізму залишається низьким. Для значної частини громадян суд і надалі сприймається як єдиний легітимний спосіб вирішення конфліктів. Це означає, що поряд із нормативними та інституційними змінами необхідно здійснювати масштабні просвітницькі кампанії, які б підкреслювали пере-

ваги медіації – від збереження міжособистісних і ділових відносин до економії часу та коштів.

Статистичні дані Державної судової адміністрації України свідчать, що у 2022 році проведено близько 350 медіацій, із яких близько 70% завершилися угодами, що вказує на високий потенціал цього механізму для зменшення навантаження на суди та швидкого врегулювання спорів [7]. Наприклад у справі № 334/1202/20, розглянутій Касаційним цивільним судом у 2023 році, сторони конфлікту щодо порядку спілкування батька з дитиною звернулися до суду після тривалого періоду непорозуміння. Обставини справи свідчать про потенціал медіації як альтернативного способу врегулювання подібних конфліктів без ескалації та судового навантаження [8]. Такі кейси демонструють не лише практичну користь медіації, але й її здатність трансформувати конфліктні ситуації у конструктивний діалог, забезпечуючи соціально-правовий ефект.

Порівняльний аналіз моделей медіації у країнах ЄС показав, що ефективність цього механізму визначається комплексним поєднанням законодавчого регулювання, професійної підготовки медіаторів та активної інституційної підтримки. Для систематизації результатів порівняння доцільно звернутися до таблиці 1.

У Німеччині функціонує Медіаційний закон (Mediationsgesetz, 2012), який став базовим нормативним документом для регулювання цього інституту та водночас прикладом

Таблиця 1

Порівняння моделей медіації: Україна та країни ЄС

Країна	Законодавча база	Підготовка медіаторів	Інституційна підтримка	Особливості моделі
Україна	Закон № 5207-VI, базові принципи	Фрагментарна, без стандартів	Обмежена, потребує розвитку	Медіація сприймається як допоміжний інструмент
Німеччина	Mediationsgesetz (2012)	Мінімальні стандарти	Впроваджена	Формалізація з гнучкістю
Франція	Інтеграція в судовий процес	Стандартизована	Судове затвердження угод	Юридична визначеність і добровільність
Нідерланди	Договірна автономія, саморегуляція	Висока компетентність	Гнучка модель	Вимагає високої професійності

виваженого поєднання правової визначеності з процедурною гнучкістю. Документ установлює мінімальні стандарти для медіаторів, окреслює базові принципи їхньої діяльності та визначає ключові вимоги до організації медіаційних процедур [9]. Попри наявність формалізованих положень, німецька модель не обмежує можливості сторін адаптувати процес до конкретних умов спору, що дозволяє забезпечувати баланс між юридичною визначеністю та практичною ефективністю. Цей підхід демонструє, що медіація може розвиватися як гнучка альтернатива судовому розгляду, зберігаючи водночас високий рівень довіри та передбачуваності результатів.

Французька практика характеризується ще більш тісною інтеграцією медіації у судову систему. Затвердження угод, досягнутих сторонами, у судовому порядку не лише гарантує їх юридичну силу, але й створює умови для зменшення ризику ухилення від виконання домовленостей. При цьому зберігається ключовий принцип добровільності: учасники не зобов'язані обирати медіацію, але у разі звернення до цього механізму отримують додатковий рівень правового захисту [10]. Такий баланс між автономією волевиявлення і гарантіями держави сприяє поширенню довіри до медіації та формує сталу практику її використання у сімейних, трудових і комерційних спорах.

Нідерландська модель, навпаки, спирається переважно на ідею договірної автономії та саморегуляції. Медіатори у цій країні діють у межах професійних асоціацій, що забезпечують внутрішній контроль якості та відповідність етичним стандартам. Такий підхід підвищує гнучкість процедур, дозволяючи сторонам самостійно визначати формат взаємодії, але водночас висуває особливо високі вимоги до професійної компетентності медіаторів. Відсутність жорсткого державного контролю компенсується високим рівнем правової культури суспільства, що забезпечує дієвість медіаційних угод навіть без прямого судового затвердження [11]. Саме тому

нідерландська практика часто розглядається як приклад успішного функціонування механізму медіації в умовах зрілого громадянського суспільства.

Узагальнюючи ці підходи, можна констатувати, що попри відмінності між моделями, у всіх випадках ефективність медіації забезпечується поєднанням нормативних механізмів, професійної підготовки медіаторів і рівня суспільної довіри. Відтак аналіз досвіду Німеччини, Франції та Нідерландів дозволяє окреслити можливі орієнтири для розвитку української моделі, яка має враховувати власний культурно-правовий контекст і водночас інтегрувати європейські стандарти.

Порівняння української моделі з європейськими практиками дозволяє чітко окреслити низку структурних проблем, що стримують розвиток медіації у національному контексті. Насамперед постає питання правової культури, адже медіація досі переважно розглядається суспільством як допоміжний інструмент, а не як самостійний механізм врегулювання конфліктів. Це знижує рівень мотивації сторін звертатися до медіаторів і зменшує ефективність самого процесу. Не менш суттєвою є проблема професійної підготовки: навчання медіаторів залишається фрагментарним та нерівномірним, оскільки відсутні єдині стандарти сертифікації, а система регулярного підвищення кваліфікації фактично не функціонує. Водночас існування нормативних прогалин значно ускладнює практичне застосування медіації. Йдеться про нечіткість правил виконання медіаційних угод, недостатнє врегулювання взаємодії із судовими процедурами та відсутність належних гарантій захисту конфіденційності. Сукупність цих чинників свідчить, що українська модель потребує не лише технічних удосконалень, а й концептуального переосмислення місця медіації в системі правосуддя. Для конкретизації зазначених викликів і можливих шляхів їх подолання подається таблиця 2.

Для подолання цих бар'єрів необхідно запровадити комплексний підхід, який вклю-

Таблиця 2

Ключові виклики та напрями вдосконалення медіації в Україні

Сфера	Виявлені проблеми	Рекомендовані рішення
Правова культура	Низька мотивація сторін, слабка довіра	Просвітницька діяльність, популяризація медіації
Підготовка медіаторів	Відсутність стандартів, нерівномірність навчання	Єдині стандарти сертифікації, системне підвищення кваліфікації
Нормативне регулювання	Нечіткі процедури, прогалини у виконанні угод	Деталізація процедур, узгодження з судовими процесами
Інституційна інфраструктура	Обмежена підтримка, відсутність центрів	Створення медіаційних центрів при судах

час: розробку детальних процедур медіації для різних типів спорів (сімейних, корпоративних, кримінальних), створення національних стандартів підготовки та сертифікації медіаторів, розвиток інституційної підтримки через створення медіаційних центрів при судах та активну просвітницьку діяльність серед громадян. Такий підхід дозволить підвищити ефективність медіації, сприятиме гуманізації правосуддя та формуванню культури конструктивного вирішення конфліктів.

Для глибшого розуміння структурних відмінностей між українською моделлю медіації та практиками країн Європейського Союзу доцільно звернутися до порівняльної таблиці 3, яка узагальнює ключові параметри нормативного регулювання, професійної підготовки медіаторів та інституційної підтримки.

Узагальнення цих даних дозволяє виявити структурні прогалини української моделі, зокрема відсутність системної сертифікації медіаторів, слабку інституційну підтримку та недостатню правову визначеність процедур. Для деталізації викликів і потенційних напрямів вдосконалення пропонується наступна таблиця.

Реалізація запропонованих змін потребує системного бачення, яке поєднуватиме нормативне вдосконалення, професійну підготовку, інституційну підтримку та формування правової культури. У сфері нормативного регулювання першочерговим завданням є подолання наявних прогалин, що обмежують практичне застосування медіації. Доцільно розробити деталізовані процедури для сімейних, корпоративних та кримінальних спорів і закріпити їх у законодавстві. Особливої уваги потребує

Таблиця 3

Порівняння моделей медіації: Україна та країни ЄС

Критерій	Україна	Німеччина	Франція	Нідерланди
Нормативна база	Закон України «Про медіацію»	Mediationsgesetz (2012)	Code de procédure civile	Рекомендації та договірна практика
Сертифікація медіаторів	Відсутня єдина система	Мінімальні стандарти, добровільна реєстрація	Судова акредитація, реєстр медіаторів	Саморегуляція, професійні асоціації
Інституційна підтримка	Обмежена, пілотні проекти	Центри медіації при судах	Судова інтеграція, державне фінансування	Приватні центри, підтримка професійних спільнот
Виконання медіаційних угод	Через суд або нотаріуса	Судове затвердження або договір	Судове затвердження	Договірна форма, нотаріальне оформлення
Рівень правової культури	Низький, медіація сприймається як допоміжний механізм	Високий, поширена практика	Середній, активно просувається	Високий, гнучке застосування

Таблиця 4

Ключові виклики та можливі рішення для розвитку медіації в Україні

Проблема	Наслідки	Рекомендовані рішення
Відсутність єдиних стандартів сертифікації	Нерівномірна якість послуг	Розробка національного реєстру та сертифікаційної системи
Низька правова культура	Низька мотивація сторін до участі	Освітні кампанії, інтеграція медіації в правничу освіту
Нечіткість виконання угод	Ризик невиконання домовленостей	Законодавче врегулювання механізмів затвердження угод
Слабка інституційна інфраструктура	Обмежений доступ до медіації	Створення центрів медіації при судах та громадах

врегулювання механізмів виконання медіаційних угод, адже можливість їх судового затвердження, як це передбачено у Франції чи Німеччині, забезпечить стабільність результатів і підвищить довіру сторін.

Не менш важливим напрямом є створення ефективної системи професійної підготовки медіаторів. Сучасна фрагментарність освітніх програм перешкоджає становленню єдиних стандартів якості, тому формування національного реєстру та уніфікованих критеріїв сертифікації сприятиме підвищенню авторитету професії. Важливо також інтегрувати медіацію у правничу освіту, щоб молоде покоління юристів отримувало знання про альтернативні методи врегулювання спорів на етапі академічної підготовки.

Подальший розвиток медіації неможливий без належної інституційної підтримки. Створення медіаційних центрів при судах і громадах дозволить забезпечити доступність процедури та стане дієвим інструментом зменшення судового навантаження. Участь різних інституцій (судів, адвокатських об'єднань, університетів та громадських організацій) у підтримці медіації сприятиме формуванню сталої інфраструктури та підвищенню легітимності цього інституту.

Зрештою, вирішальним чинником успішної імплементації медіації є підвищення рівня правової культури суспільства. Пояснення громадянам переваг цієї процедури через освітні та інформаційні кампанії здатне змінити суспільне сприйняття медіації – від другорядного механізму до повноцінної аль-

тернативи судовому процесу. Поширення успішних прикладів застосування у сімейних та корпоративних конфліктах може стати переконливим аргументом на користь вибору діалогу замість протистояння.

Отже, запропоновані напрями дій утворюють взаємодоповнюючу систему, що здатна забезпечити інтеграцію медіації в українське правове середовище на європейському рівні. Вони поєднують законодавчу чіткість, професійну якість, інституційну підтримку та культурну трансформацію, що у комплексі створює передумови для сталого розвитку медіації в Україні.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище можемо висновувати, що медіація в Україні є перспективним механізмом врегулювання спорів та трансформації конфліктів, здатним поєднувати правові, соціальні та комунікативні функції. Аналіз практичних кейсів та статистичних даних показав, що медіація дозволяє швидко й ефективно вирішувати спори, зменшувати навантаження на суди та зберігати конструктивні відносини між сторонами. Зокрема, приклади сімейних та корпоративних конфліктів демонструють здатність медіації перетворювати потенційно конфліктні ситуації на взаємовигідні домовленості, що підтверджує її практичну цінність.

Порівняльний аналіз із європейськими моделями показав, що ефективність медіації забезпечується комплексним поєднанням законодавчого регулювання, стандартизованої підготовки медіаторів та активної інституційної підтримки. У Німеччині та Франції

наявність формалізованих процедур і інтеграція медіації у судову практику підвищує юридичну визначеність та довіру сторін, у Нідерландах – договірна автономія та саморегуляція сприяють гнучкості та адаптивності процесів.

В Україні основними перешкодами для повноцінного розвитку медіації залишаються низький рівень правової культури, фрагментарна професійна підготовка медіаторів, відсутність єдиних стандартів сертифікації та нормативні прогалини щодо виконання медіаційних угод. Для подолання цих бар'єрів необхідний комплексний підхід, який поєднує: удосконалене законодавче регулювання з конкретними процедурами для різних типів

спорів, розвиток системи навчання та сертифікації медіаторів, створення інституційної підтримки через медіаційні центри та активну просвітницьку роботу серед громадян.

Реалізація цих заходів дозволить забезпечити високий рівень ефективності медіації, сприятиме гуманізації правосуддя, формуванню культури конструктивного діалогу та інтеграції національної практики у європейський правовий простір. Подальші дослідження можуть зосередитися на оцінці ефективності впровадження медіаційних центрів, розробці практичних методик роботи медіатора та вдосконаленні процедур інтеграції медіації у різні сфери конфліктного регулювання.

Анотація

У статті досліджено феномен медіації як сучасного правового та соціального механізму врегулювання спорів і трансформації конфліктів. Показано, що медіація в Україні перебуває на етапі становлення та потребує законодавчого вдосконалення, інституційної підтримки і розвитку професійної підготовки медіаторів. Водночас, підкреслено, що медіація в Україні є перспективним механізмом врегулювання спорів та трансформації конфліктів, здатним поєднувати правові, соціальні та комунікативні функції, а статистичні дані свідчать про те, що медіація дозволяє швидко й ефективно вирішувати спори, зменшувати навантаження на суди та зберігати конструктивні відносини між сторонами. Проведено порівняльно-правовий аналіз практик країн ЄС, що продемонстрував ключову роль правової культури, освітніх стандартів і суспільної довіри. На підставі порівняльного аналізу вказано, що в країнах ЄС ефективність медіації забезпечується комплексним поєднанням законодавчого регулювання, стандартизованої підготовки медіаторів та активної інституційної підтримки. У Німеччині та Франції наявність формалізованих процедур і інтеграція медіації у судову практику підвищує юридичну визначеність та довіру сторін, у Нідерландах – договірна автономія та саморегуляція сприяють гнучкості та адаптивності процесів.

Виявлено основні виклики національної моделі та запропоновано напрями вдосконалення. Вказано, що основними перешкодами для повноцінного розвитку медіації залишаються низький рівень правової культури, фрагментарна професійна підготовка медіаторів, відсутність єдиних стандартів сертифікації та нормативні прогалини щодо виконання медіаційних угод. Зроблено висновок про необхідність інтеграції європейських підходів до українського контексту для забезпечення ефективності медіації та гуманізації правосуддя. Реалізація цих заходів дозволить забезпечити високий рівень ефективності медіації, сприятиме гуманізації правосуддя, формуванню культури конструктивного діалогу та інтеграції національної практики у європейський правовий простір.

Ключові слова: медіація, спір, конфлікт, правосуддя, трансформація, європейські стандарти, правова культура, професійна підготовка медіаторів.

Bortnyk N.P., Dubova K.O. Mediation as an innovative mechanism for dispute resolution and conflict transformation within the legal system of Ukraine

Summary

The article examines the phenomenon of mediation as a modern legal and social mechanism for dispute resolution and conflict transformation. It is shown that mediation in Ukraine is at the stage of formation and requires legislative improvement, institutional support and development of professional training of mediators. At the same time, it is emphasized that mediation in Ukraine is a promising mechanism for dispute resolution and conflict transformation, capable of combining legal, social and communicative functions, and statistical data indicate that mediation allows for quick and effective resolution of disputes, reducing the burden on the courts and maintaining constructive relations between the parties. A comparative legal analysis of the practices of EU countries is conducted, which demonstrated the key role of legal culture, educational standards and public trust. Based on the comparative analysis, it is indicated that in EU countries the effectiveness of mediation is ensured by a complex combination of legislative regulation, standardized training of mediators and active institutional support. In Germany and France, the presence of formalized procedures and the integration of mediation into judicial practice increases legal certainty and trust of the parties, in the Netherlands – contractual autonomy and self-regulation contribute to the flexibility and adaptability of processes.

The main challenges of the national model are identified and areas for improvement are proposed. It is indicated that the main obstacles to the full development of mediation remain the low level of legal culture, fragmented professional training of mediators, the lack of unified certification standards and regulatory gaps in the implementation of mediation agreements. The conclusion is made about the need to integrate European approaches into the Ukrainian context to ensure the effectiveness of mediation and the humanization of justice. The implementation of these measures will ensure a high level of mediation effectiveness, contribute to the humanization of justice, the formation of a culture of constructive dialogue and the integration of national practice into the European legal space.

Key words: mediation, dispute, conflict, justice, transformation, European standards, legal culture, professional training of mediators.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко В. М. Медіація в Україні: поняття та перспективи розвитку. Чернігів: ЧНТУ, 2023. С. 187–190.
2. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Entrepreneurship, economy and law*. 2020. № 5. С. 13–18. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.02>.
3. Sydorenko N., Pakulova T., Naumyk A. Reforming administrative services as a factor of service state. *Grail of science*. 2023. № 31. С. 64–67. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.09.2023.09>.
4. Проект ЄС «Право-Justice». Коментар до Закону України «Про медіацію». URL: <https://court.gov.ua/press/news/1706620/> (дата звернення: 18.09.2025).
5. Про медіацію: Закон України від 16.12.2021 р. № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 5. Ст. 34.
6. Горелова В. Ю. Теоретико-правові засади впровадження медіації в Україні: міждисциплінарний підхід. *Держава і право. Серія «Юридичні науки»*. 2023. № 92. С. 58–66.
7. Державна судова адміністрація України. Судова статистика за 2022 рік. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/oddata/805/>

8. Верховний Суд. Постанова у справі № 334/1202/20 від 08.02.2023. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109100588&red=100003acef14c237b71a82923a1e1ca3d6c581&d=5>
9. Mediationsgesetz vom 21. Juli 2012 (BGBl. I S. 1577). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html>
10. Code de procédure civile. Livre VI – La médiation judiciaire. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070716/>
11. European Commission. Mediation in EU countries: Comparative Overview. URL: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation/mediation-eu-countries_en

Дата надходження статті: 07.08.2025

Дата прийняття статті: 18.08.2025

Опубліковано: 29.09.2025